

щери на любопитството, невежеството, интереса и измамата. Боговетъ, у мене, сж деца на людетъ, и азъ мисля като Хезиода, че земята е произвела небето“.

Ето, въ този кръгъ идеи, странна смѣсь отъ емпиризъмъ и дедукции, се движи и нашиятъ Селимински, когато се опитва да си състави ясенъ погледъ върху потеклото и влиянието („пакоститъ и пораженията“) на разнитъ религии, за да установи принципитъ на своята религиозна политика съ огледъ на българскитъ условия. Обладанъ отъ философията на разума и на прогреса, като едничко благоприятна предпоставка на нравственото съвършенство и културното процъвтвяване, той иска да отвори очитъ на своитъ сънародници, за да ги тласне въ правилния пжтъ на борба съ тѣхнитъ духовни потисници — орждията на фенерската патриаршия. И доколко той сжди правилно, възъ основа на опитъ и вѣрно доловени обществени отношения у насъ, и доколко той изпада въ грѣшки, като отрича въ критиката си, по чуждъ примѣръ, всѣко оправдание на религиознитъ обреди и символи и на черковното предание, не е трудно да се види днесъ. За всѣки случай, ние не можемъ да го винимъ, че не съзира основния недостатъкъ на своитъ авторитетни ръководители отъ чужбина, че не се издига, именно, до обективна преценка на нѣкои религиозни представи, практики и институции, които, тъкмо защото сж рожба на човѣшкия духъ, принадлежатъ, по изразу на Фридрихъ Ланге (знаменития авторъ на „История на материализма“, 1866), „къмъ най-благороднитъ блага на човѣка и му доставятъ щастие, което нищо друго не може да замѣни по тоя начинъ“. Този недостатъкъ на Селимински и на школата, която го вдъхновява, произтича не отъ зла воля или отъ липса на всѣка проникателностъ, — ние ще видимъ, че у Селимински има нѣкои вѣрни прозрения по тая часть, — а отъ несъвмѣстимостъ на разглежданитъ вѣрвания и наредби съ приетия тогава рационалистиченъ миросгледъ. Всичко, което противоречи на идеята за естественъ законъ, за естествена свобода, за научна доказуемостъ и за оправдание чрезъ разума, бива отхвърлено, въпрѣки исторически обяснимото си възникване и дълбоко-човѣчната си причинностъ. Интелектуалната психология не признава нито сферата на чувството, нито исторически необходимото, и въ това отношение враговетъ на по-